

ДАРОВИТОСТ У 21. ВЕКУ ИЗ СТУДЕНТСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

Апстракт: У 21. веку на ширење и обликовање појма даровитости несумњиво утичу и захтеви модерног друштва, развој технологија, моћ медија. Изазовно је испитати како даровитост у савременом контексту разумевају будући васпитно-образовни радници, јер ће њихов систем вредности, пренет на следеће генерације, значајно утицати на даље обликовање културне и образовне динамике када је реч о даровитима у нашем друштву. Овај рад посвећен је испитивању концептосфере *даровитост*, а утемељен на анкетном истраживању, спроведеном школске 2018/2019. године међу студентима основних и специјалистичких студија Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” из Вршца. Циљ рада је да се издвоје доминантни концепти даровитости и сагледају тенденције ширења и обликовања појма *даровитост*, индиковане потребама савременог живота. Посебна пажња посвећена је откривању изворних домена преко којих будући васпитачи и васпитачи-специјалисти поимају даровитост и њену комплексну природу, те какав став који ће нужно одредити и њихово будуће понашање имају о даровитима данас.

Кључне речи: даровитост, когнитивна лингвистика, појмовна метафора, студенти, савремени контекст.

Увод

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” Вршац већ четврт века организује Округли сто посвећен даровитости и креативности деце и младих.² Захваљујући вишегодишњем интересовању за све аспекте испољавања даровитости, 2016. године Висока школа стекла је и статус *European Talent Point* у оквиру *European Talent Support Network* (Европска мрежа за подршку даровитима), која окупља више од 300 партнерских организација из Европе и са других континената. Паралелно са одржавањем скупа, у оквиру издавачке делатности Високе школе објављују се радови учесника скупа у *Зборнику*, којима се првенствено обрађује проблематика васпитно-образовног рада са даровитима. После 25 година ови зборници, који садрже више од 1000 радова о феномену даровитости, представљају један значајан ресурс за многа будућа истраживања и промишљања на тему даровитости у нашој земљи и ван ње. Захваљујући томе што је већина зборника доступна у целости и у електронском облику – в. <http://www.nauka.uskolavrsac.in.rs/> – постоји могућност (брзе) претраге појмова употребљених у њима, што је посебно искористиво из угла когнитивне лингвистике.

Примерице ради, ако у фокус разматрања поставимо концептосферу *даровитост*, а у складу са насловном синтагмом овога рада, у *Зборнику 1*, који је уследио након првог научно-стручног скупа на тему *Даровитост на предшколском и*

¹ ivanacurcin@yahoo.com

² Детаљни подаци о одржаним скуповима, резимеи саопштења, зборници радова и др. могу се пронаћи на адреси: <http://www.nauka.uskolavrsac.in.rs/> (9.7.2019).

млађем школском узрасту³, уочили смо да се даровитост у радовима овог зборника, између осталог, поима(ла) као: (а) ВИСОКО ШКОЛСКО ПОСТИГНУЋЕ, ВИСОКА ОПШТА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА, КАО СПОСОБНОСТ која у свим областима може да даје једнако успешне резултате; СТВАРАЛАЧКА ДИВЕРГЕНТНА СПОСОБНОСТ, тј. стварање нечега новог (*Зборник 1*, 80); (б) доживљава(ла) се и као ПОЈАВА „када појединци на једном или више подручја људске делатности трајно постижу натпросечне резултате” (Исто, 80); (в) ДИНАМИЧАН ФЕНОМЕН (Исто, 28); (г) нужно ПОЛИВАЛЕНТНА И ПОЛИЛАТЕРАЛНА ФУНКЦИЈА у којој се увек испољавају снажно изражене индивидуалне стваралачке способности појединца (Исто: 15); (д) надареност се у испитаном зборнику радова „види” и као СУПЕРИОРНОСТ у општим интелектуалним способностима, у различитим стручним и уметничким активностима (Исто, 25), свеобухватнија је и шира од обичног количника интелигенције (Spargos, 1995: 124).

Од 14. округлог стола (одржаног 2008. године) овај научни скуп о даровитима добија и карактер међународног скупа (Ђорђевић, Кељеменић, 2014: 11). У *Зборнику 15*, насталом од излагања и дискусија на тему *Даровити и друштвена елита, даровитост* се, поред осталог, доживљава(ла) као: (а) ВИТАЛНИ РЕСУРС како за саме даровите, тако и за друштво у целини (*Зборник 15*, 606); (б) као поседовање ВИСОКИХ ПРИРОДНИХ СПОСОБНОСТИ, делом урођених, које се могу сматрати 'ДАРОВИМА' ПРИРОДЕ и које су делом развијене процесом сазревања, као и свакодневном праксом (Исто, 129); (в) даровитост се доживљава(ла) као ПОТЕНЦИЈАЛ, а даровитост и таленат као (г) ИНТЕРАКТИВНЕ КОМПОНЕНТЕ ЉУДСКОГ ПОНАШАЊА које се јављају током живота даровитих појединаца; најбитнији периоди су притом детињство и адолесценција (Исто, 616); даровитост, између осталог, заузима и СПЕЦИФИЧАН СТАТУС унутар друштвене групе (Исто, 82).

Овај тек пробрани осврт на поимање феномена даровитости пре 25 и пре 15 година на округлим столовима о даровитима указује на *комплексност изабраног феномена, на тенденције његовог ширења и обликовања, а у складу са актуелним научним токовима и трендовима, те променама у свету*. Све претходно речено мотивисало нас је на истраживање које доносимо у наставку, а које смо усмерили на откривање актуелне концептосфере *даровитости*, и то из перспективе будућих васпитно-образовних радника, оних који ће значајно утицати на даље обликовање генерација које долазе. Укратко ћемо, најпре, дати теоријски осврт на појмовне метафоре и изабрани когнитивни приступ.

Теоријско-методолошки оквир истраживања

У оквиру когнитивне лингвистике метафора се схвата као механизам мишљења и назива појмовном метафором (исп. Lakoff & Johnson, 1980, 2003; Lakoff, 1993; Klíková, 2004). Појмовна метафора је механизам на основу којег један појам разумемо помоћу неког другог, искуствено ближег појма, при чему су искуствено ближи појмови веома често конкретни, а искуствено даљи појмови апстрактни (Радић Бојанић, 2012: 266). Најважније је разумевање једног појма као другог, при чему апстракције тежимо да конкретизујемо. Разумевање једног појма (или појмовног домена) врши се помоћу другог појма, који је обично чулно сазнатљив и добро познат (уп. РАСПРАВА ЈЕ РАТ, // ARGUMENT IS WAR, Lakoff & Johnson, 1980, 2003). Успостављање појмовних кореспонденција тј. пресликавање врши се са једног на други домен. Домен

³ Први Округли сто одржан је давне 1995. године (17. маја), а учесници скупа били су научници и стручњаци различитих профила из ове земље (педагози, психолози, лингвисти, музичари, ликовни уметници, васпитачи и др.), дајући округлим столовима интердисциплинарни карактер (Ђорђевић, Кељеменић, 2014: 11).

који „позајмљује” своју структуру назива се изворни (source domain), а онај који се на основу њега разумева назива се циљни (target domain). У примеру РАСПРАВА ЈЕ РАТ базични домен је РАТ, а домен који се жели објаснити РАСПРАВА. Знања о једном домену пресликавају се на знања о другом, апстрактном домену (У РАТУ СЕ ПОБЕЂУЈЕ ИЛИ ПОВЛАЧИ; уп. *У расправи са њим никада нисам победила; Решила сам да се повучем.*). Тако кореспонденција омогућава да се о циљном појму размишља уз помоћ знања која имамо о изворном појму (о расправи се говори као о *рату*). С једног домена на други пресликавају се и обрасци закључивања (у расправи се може изгубити или победити као у рату) – (Klikovac, 2004: 23; Ђорђевић, 2014: 131–132).

Разликују се структурне метафоре (један појам се метафорички структурира помоћу другог, уп. РАСПРАВА ЈЕ РАТ), оријентационе (потичу из наше просторне оријентације; изворни домени су појмови као што су горе – доле, унутра – споља, напред – назад, дубоко – плитко, централно – периферно; такве су метафоре СРЕЋА ЈЕ ГОРЕ, односно ТУГА ЈЕ ДОЛЕ, а илуструју их метафорички изрази као што је: *Био је на седмом небу*). Трећа врста појмовних метафора јесу онтолошке метафоре (помоћу њих догађаји, емоције, идеје, активности итд. добијају онтолошки статус). Тако се, на пример, раст цена метафорички схвата као ентитет, помоћу именице инфлација. Метафору ИНФЛАЦИЈА ЈЕ ЕНТИТЕТ илуструју изрази као што су: *инфлација нам снижава животни стандард, инфлација ће се повећати, морамо се борити против инфлације* итд.; пошто је проглашена за ентитет, може се идентификовати неки њен аспект, може се видети као узрок итд.; појам добијен онтолошком метафором може се даље конкретизовати и разумети помоћу структурне метафоре (исп. Klikovac, 2004: 23).

Појмовна метафора повезана је с начином на који разумемо стварност – приликом разумевања непознатих појмова и појмовних домена служимо се оним што нам је познато, те апстрактне поимамо преко конкретних, блиских и познатих појава и реалитета (в. Ђорђевић, 2014: 131). Коначно, појмовна метафора, као механизам мишљења, „темел” је лексичке и поетске метафоре. У истраживању које доносимо бавићемо се појмовним метафорама о даровитости.

Предмет истраживања овога рада јесте концептосфера студентима струковних (основних и специјалистичких) студија о комплексном појму даровитости. Основни проблем истраживања може се формулисати у виду следећег питања: Могу ли се откривањем и детаљнијим проучавањем концептосфере будућих васпитача и васпитача-специјалиста за припремни предшколски програм сагледати тенденције ширења и обликовања појма даровитост у 21. веку?

Циљеви истраживања су: (а) открити изворне домене преко којих будући васпитачи и васпитачи-специјалисти поимају даровитост и њену комплексну природу данас; (б) издвојити доминантне концепте (не)даровитости; (в) сагледати тенденције ширења и обликовања појма даровитост.

Примарна хипотеза од које смо у анализи пошли након одређивања циљева рада је: Откривање и детаљније проучавање концептосфере студената, будућих васпитача и васпитача-специјалиста, о даровитости идентификује одређена поља ширења и обликовања овога појма у 21. веку.

Секундарне хипотезе су:

X1: Студенти основних студија и студенти специјалистичких струковних студија даровитост у 21. веку доживљавају као комплексан појам.

X2: Студенти, будући васпитачи и васпитачи-специјалисти, даровитог у 21. веку оцењују искључиво кроз традиционалне параметре у схватању

даровитости (високо школско достигнуће, висока општа интелигенција, стваралачка дивергентна способност...).

X3: Студенти неталентованост препознају најчешће као одсуство способности примене знања.

X4: Будући васпитачи и васпитачи-специјалисти у 21. веку даровите једначе са друштвеном елитом.

X5: Студенти имају помирљив (егалистички) став када је реч о претпостављеној општој даровитости.

Природа и сврха истраживања условиле су опредељење за намерни узорак – истраживањем су обухваћени студенти Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” (в. Табела 1). За наведене нивое и тип образовања одредили смо се из више разлога: (а) изазовно је испитати како даровитост у савременом контексту разумевају васпитачи и васпитачи-специјалисти, односно први васпитно-образовни радници са којима се деца сусрећу, јер ће њихов систем вредности, пренет на следеће генерације, значајно утицати на даље обликовање културне и образовне динамике када је реч о даровитима у нашем друштву; (б) изабрани су студенти Високе школе у Вршцу, која се већ четврт века интензивно бави феноменом даровитости (в. www.nauka.uskolavrsac.in.rs, 8. 7. 2019).

Табела 1. Узорак истраживања

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац	Основне струковне студије	Специјалистичке струковне студије	Укупно
Број испитаника	70	30	100
Пол	13м; 57ж	1м; 29ж	14м; 86ж
Просек година	19 (3) 20 (2) 21–24: 21 (23); 22 (23); 23 (8); 24 (5) 25 (4), 26 (1), 28 (1)	21–42: 21 (15), 22 (5), 23 (4), 24 (1), 25, 28, 39, 41, 42	19 (3), 20 (2), 21 (38); 22 (28); 23 (12); 24 (6); 25 (5), 26, 28 (2), 39, 41, 42
Датум анкетања	19. 4. 2018. (42) 20. 4. 2018. (2) 23. 4. 2018. (20) 10. 5. 2018. (4) 17. 5. 2018. (2)	23. 2. 2019. (25) 22. 6. 2019. (5)	април 2018 – јун 2019.

Легенда: м – мушки пол; ж – женски пол.

Од априла 2018. до краја јуна 2019. године укупно 100 студената – 70 студената свих година основних струковних студија Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” – будући васпитачи, и 30 студената специјалистичких студија – будући васпитачи-специјалисти за припремни предшколски програм – исте школе, просечног узраста 22,18 година, попунило је анонимни анкетни упитник. Упитник, сачињен од 5 питања мешовитог (отвореног и затвореног) типа, представља модификован и прилагођен део инструмента коришћен у ранијем истраживању друге концептосфере, концептосфере писмености, и то на популацији студената филолошког факултета и студената струковне школе за образовање васпитача (в. Вељковић Станковић, Ђорђевић, 2018: 7–22), као и ученика средњих школа различитог

образовног профила⁴. Питања у упитнику су конципирана тако да открију: (а) изворне домене преко којих студенти разумевају даровитост, (б) која знања и умења даровитост данас подразумева, (в) став студената према даровитима у 21. веку. Пре анкете студентима су предочени циљеви истраживања, а такође је објашњена разлика између појмовне и поетске метафоре. Прикупљени подаци обрађени су *аналитичком, дескриптивном и когнитивном методом*, а посматрани су сумарно, те пропраћени кратким дискусијама, с обзиром на проблематику покренуту одређеним питањима. Свако од 5 анкетних питања наведено је (у изворном облику) у заглављу посебних табела (исп. ниже табеле 2–6; уп. Исто).

Резултати истраживања и дискусија

Типологија скоро половине свих одговора (43%) на прво питање којим се од ученика тражило да изграде појмовне метафоре са циљним доменом *даровитост* (в. Табелу 2), показује да се даровитост у 21. веку доживљава као посебна способност ефикасног, критичког и економичног стицања/усвајања, примене и преношења знања, умења и вештина (уп. СПОСОБНОСТ ДА СЕ СТЕКНУ НОВА САЗНАЊА БРЖЕ⁵ И ЛАКШЕ ОД ПРОСЕЧНОГ / СПОСОБНОСТ ДА СЕ БОЉЕ УРАДЕ РАЗЛИЧИТЕ СТВАРИ / СПОСОБНОСТ ДА СЕ ИДЕЈЕ ПРЕНЕСУ ДРУГИМА, СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРИМАЈУ АЛИ И СЕЛЕКТУЈУ УТИЦАЈИ ИЗ ОКРУЖЕЊА). Последње две метафоре акцентују важност комуникативне компетенције даровитих, као и критичког мишљења.

Укупно 38% одговора анкетираних студената открива да се даровитост види као привилегија (малобројних) (МОЋ), редак и вредан ентитет (ЗЛАТО, СВИЛА, БИСЕР У ШКОЉЦИ). Уз то, 9% одговора открива тенденцију ширења појма даровитост тако да експлицитно обухвати и трансверзалне (меке, преносиве) вештине потребне у савременом свету. Међу одговорима студената издвајамо оне који истичу да данас даровитост подразумева имати развијене организационе и личне вештине (БИТИ УСПЕШАН ПОДЈЕДНАКО И НА ПРИВАТНОМ И ПОСЛОВНОМ ПЛАНУ), интерперсоналне (ОДЛИЧАН/ИСТАКНУТ/ЗАПАЖЕН ЈАВНИ НАСТУП/(ЛИЧНА)ПРЕЗЕНТАЦИЈА), техничке вештине (практичне, директне вештине попут одличног познавања рада на рачунару, умења рада са одређеним машинама, програмима, хардвером и сл.) – ЕФИКАСАН РАД У ВИШЕ МЕДИЈА, те аналитичке вештине (односи се на идентификацију, истраживање и анализирање проблема и проналажење изводљивих и/или иновативних и/или креативних решења; СТВАРАЊЕ УНИКАТА).⁶ Свега је 10% анкетних упитника остало без одговора на постављено питање.

Како видимо, добијени одговори потврдили су *XI: Студенти основних студија и студенти специјалистичких струковних студија даровитост у 21. веку доживљавају као комплексан појам. Уочавамо да је ширење појма индуковано захтевима модерног друштва, развојем технологија, утицајем медија.*

⁴ Рад *Писменост у 21. веку из перспективе ученика средњих школа* (Ђорђевић, 2019) је у поступку рецензирања.

⁵ Уп. метафору: ВРЕМЕ ЈЕ НОВАЦ / TIME IS MONEY (Lakoff, G., Espenson, J., Schwartz, A., 1991: 77).

⁶ Унапређивање трансверзалних вештина истакнуто је и у документу Европске комисије „Промислање о образовању: улагање у вештине за боље социоекономске исходе” из 2012. (http://ec.europa.eu/education/policy/multilingualism/rethinking-education_hr; 4. 12. 2016). Иницијатива за промислање о образовању покренута је ради реформе образовања у Европској унији како би се задовољила све већа потражња за различитим вештинама и смањила незапосленост. Реформе треба да буду осмишљене тако да се остваре следећи циљеви: повећање основних вештина, промовисање науке, али и предузетничких вештина, побољшање знања страних језика, односно – у великој мери на развој трансверзалних вештина. Шире видети: Ђорђевић и др. (2016: 10–11).

Табела 2. Концептуализација писмености

1. Опишите како доживљавате / поимате даровитост у 21. веку. Даровитост је (допуните):	Укупно (%)	Даровитост је...
посебна способност ефикасног, критичког и економичног стицања/усвајања, примене и преношења знања, умења и вештина	43%	СПОСОБНОСТ ДА СЕ САВЛАДА ОДРЕЂЕНО ПОДРУЧЈЕ СПОСОБНОСТ ДА СЕ СТЕКНУ НОВА САЗНАЊА БРЖЕ И ЛАКШЕ ОД ПРОСЕЧНОГ СПОСОБНОСТ ДА СЕ БОЉЕ УРАДЕ РАЗЛИЧИТЕ СТВАРИ СПОСОБНОСТ ДА СЕ ИДЕЈЕ ПРЕНЕСУ ДРУГИМА НА РАЗНЕ НАЧИНЕ СПОСОБНОСТ ДА СЕ ПРИМАЈУ АЛИ И СЕЛЕКТУЈУ УТИЦАЈИ ИЗ ОКРУЖЕЊА
изражене трансверзалне вештине	9%	БИТИ УСПЕШАН ПОДЛЕДНАКО И НА ПРИВАТНОМ И ПОСЛОВНОМ ПЛАНУ ОДЛИЧАН / ИСТАКНУТ/ ЗАПАЖЕН ЈАВНИ НАСТУП/(ЛИЧНА)ПРЕЗЕНТАЦИЈА ЕФИКАСАН РАД У ВИШЕ МЕДИЈА СТВАРАЊЕ ИНОВАТИВНИХ КРЕАТИВНИХ РЕШЕЊА/УНИКАТА
привилегија (малобројних), редак и вредан ентитет	38%	МОЋ, ЗЛАТО, СВИЛА, БИСЕР У ШКОЉЦИ
БО (без одговора)	10%	-
Укупно	100%	-

Питањем бр. 2 у анкетном упитнику желело се утврдити шта, према мишљењу студената, треба да (а) *зна / познаје* и (б) *уме* даровит човек у 21. веку (в. Табелу 3). Безмало четвртина свих испитаника сматра да даровит у 21. веку треба да (а) *зна* (стране) језике (24%), одмах за тим дигиталне технологије (21%), а став 18% испитаника јесте да је веома важно да даровит поштује етички кодекс (18%) и има развијену општу културу (15%) и разуме се у уметност (12%).

Из визууре студената-будућих васпитача и васпитача-специјалиста за припремни предшколски програм, даровит (б) *уме* да: примењује (ефикасно и економично) стечена знања (28%), (ефикасно и економично) учи и поучава друге (25%), уме да се изрази и исказе своју даровитост (22%); такође, даровит треба да предвиђа и препозна потребе друштва (15%). Како видимо, студенти приоритет дају функционалности (даровитих) у савременом контексту.

Добијени одговори нису у потпуности потврдили *X2: Студенти, будући васпитачи и васпитачи-специјалисти, даровитог у 21. веку оцењују искључиво кроз традиционалне параметре у схватању даровитости (високо школско постигнуће, висока општа интелигенција, стваралачка дивергентна способност...)*, већ у први план истичу потребу за високом развијеношћу вештина потребних за актуелно тржиште рада, за боље социоекономске исходе (страни језици, ИКТ...).

Компарирањем одговора добијених на прво питање (уп. *Даровитост је: ОДЛИЧАН/ ИСТАКНУТ/ ЗАПАЖЕН ЈАВНИ НАСТУП/(ЛИЧНА)ПРЕЗЕНТАЦИЈА*) и на друго питање у упитнику (*Даровит човек (б) уме да изрази и исказе своју даровитост*) уочавамо да су студенти апострофирали значај *препознатљивости (видљивости) даровитих у процесу глобализације*.

Табела 3. Профилисање компетенција даровитог из визуре студената

2. Која знања и умења треба да има даровит човек у 21. веку?	Фреквенција појмова у одговорима на питање отвореног типа
<i>а) Даровит човек у савременом друштву треба да зна / познаје:</i>	Укупно (%)
(стране) језике	24%
дигиталне технологије	21%
етику	18%
општу културу	15%
уметност	12%
остало	5%
БО	5%
Укупно	100%
<i>б) Даровит човек у савременом друштву уме да:</i>	Укупно (%)
примењује (ефикасно и економично) стечена знања	28%
(ефикасно и економично) учи и поучава друге	25%
да се изрази и искаже своју даровитост	22%
предвиђа и препозна потребе друштва	15%
остало	7%
БО	3%
Укупно	100%

У Табели 4 доносимо типологију одговора студената на питање 3. којим се желело открити шта *неталентован* човек у савременом контексту (*а) не зна*, (*б) не уме*, као и (*в) у којим ситуацијама се не сналази*. Анализа одговора показује да, према мишљењу више од трећине анкетираних студената, *неталентован 3 (а) не зна*: да пева, игра, свира, црта, глуми, да решава сложене математичке задатке, говори више страних језика (37%), да се истакне и искаже (19%), да се усавршава (13%) и културно понаша (9%). Анализа типологије одговора на питања отвореног типа 3 (*б*), показала је да *неталентована особа не уме* да пева, игра, свира, црта, глуми, примењује сложене математичке операције, говори више страних језика (32%), (ефикасно и економично) учи (18%), да се снађе у новој ситуацији (16%), да се представи и изрази (10%).

Неталентоване особе данас се, према мишљењу студената (одговори на питање 3 (*в*)) не сналази добро у новим животним ситуацијама (22%), у певању, цртању, решавању математичких задатака, у писању, у комуникацији (са странцима) (18%), у јавним наступима (15%) и у академском контексту (10%)⁷. Није било анкетираних студената који би препознали проблеме које би *неталентоване* особе могле евентуално имати у невербалним ситуацијама.

Сумарни поглед на одговоре показују да се од онога ко је *даровит* очекује, пре свега, ефикасно и економично (перманентно) стицање, преношење, а највише примена знања, умења и вештина потребних за актуелно тржиште рада (страни језици, ИКТ...) (*в*. одговоре и на питање 2), речју – *функционалност у савременом контексту*, а да се *неталентованост* данас препознаје као одсуство те способности примене знања најпре 1. у појединачним конкретним областима (уметност, природне науке,

⁷ Добијени резултат не изненађује ако се у обзир узме запажање у оквиру истраживања самодетерминисаности као фактора професионалних и других животних остварења даровитих да су „Неки даровити развили неакадемски идентитет и одбијају академско постигнуће као секундарно или опрећно циљевима њихове референтне групе и властитим циљевима” (Gojkov, 2019: 53).

технологија, филологија, музика...) и 2. у новим животним ситуацијама које захтевају брзо решавање проблема, креативност итд. Тиме се потврђује ХЗ: Студенти неталентованост препознају најчешће као одсуство способности примене знања.

Табела 4. Профилисање недаровитости као недостатка компетенција

3. Када за некога данас кажете да је неталентован, то значи да та особа: а) не зна _____; б) не уме _____; в) не сналази се добро у _____.	Фреквенција појмова у одговорима на питање отвореног типа
<i>а) не зна:</i>	Укупно (%)
да пева, игра, свира, црта, глуми, решава сложене математичке задатке, говори више страних језика	37%
да се истакне и исказе	19%
да се усавршава	13%
да се културно понаша	9%
Остало	8%
БО	14%
Укупно	100%
<i>б) не уме:</i>	Укупно (%)
да пева, игра, свира, црта, глуми, примењује сложене математичке операције, говори више страних језика	32%
(ефикасно и економично) учи	18%
[се] снађе у новој ситуацији	16%
да се представи и изрази	10%
Остало	4%
БО	20%
Укупно	100%
<i>в) не сналази се добро у:</i>	Укупно (%)
у новим животним ситуацијама	22%
певању, цртању, решавању математичких задатака, у писању, у комуникацији (са странцима)	18%
у јавним наступима	15%
у академском контексту	10%
БО	35%
Укупно	100%

Са тврдњом да су у 21. веку даровити друштвена елита (в. Табелу 5) уопште се не слаже 28% анкетираних студената, а у истинитост тврдње није сигурно 26%. Потпуно се слаже свега 13% испитаника. Овакви резултати оповргавају Х4: Будући васпитачи и васпитачи-специјалисти у 21. веку даровите једначе са друштвеном елитом.

Табела 5. Даровити vs друштвена елита

4. У 21. веку даровити су друштвена елита.	Укупно (%)
а) Уопште се не слажем.	28%
б) Углавном се не слажем.	12%
в) Нисам сигуран / сигурна.	26%
г) Углавном се слажем.	12%
д) Потпуно се слажем.	13%
БО	8%
Укупно	100%

Питање бр. 5 заснивано је на развијању фантастичних слика помоћу постављања фантастичне хипотезе „Шта би било кад би...?“ (в. Дотлић, Каменов, 1996: 288). Од студената се тражило да укратко опишу шта би се догодило када бисмо се једног јутра сви пробудили као (индентификовани, препознати) даровити. Иако је било 35 непопуњених анкетних листића на ово питање, добијени одговори су открили три различита сценарија и оповргли хипотезу *X5: Студенти имају помирљив (егалистички) став када је реч о претпостављеној општој даровитости.* (в. Табелу 6):

Укупно 21% испитаника својим одговорима предвиђа напредак у сваком погледу (*Свет би био боље, идеално место за живот. Сви бисмо били срећни, слободни и савршени.*). Насупрот томе, 16% сматра да би светом завладала доколица (*Било би нам досадно! Свет би постао једноличан. Изгубили бисмо осећај за борбу, са неким или нечим, било би празно.*), 13% предвиђа пак апокалиптични сценарио (*Настала би револуција. Општи хаос.*). Из категорије *Остало* (15%) издвајамо следеће одговоре: с једне стране, студенти не могу да замисле дату ситуацију (6%) (*Иако бисмо сви то волели, немогуће је да сви будемо даровити*), с друге, у овако замишљеној ситуацији студенти осећају олакшање / растерећење (3%: *Било би лакше, сви бисмо били једнаки! Били бисмо исти.*).

Табела 6. Типологија и процентуална заступљеност одговора на питање: *Шта би се догодило када би се једног јутра сви пробудили као (препознати) даровити?*

5. Шта би се догодило када бисмо се једног јутра сви пробудили као даровити?	Укупно (%)	Одговори
Сценарио напретка	21%	Свет би био боље, идеално место за живот. Сви бисмо били срећни, слободни и савршени.
Сценарио доколице	16%	Било би нам досадно! Свет би постао једноличан. Изгубили бисмо осећај за борбу, са неким или нечим, било би празно.
Апокалиптичан сценарио	13%	Свет би се променио у негативном смислу. Настала би револуција. Општи хаос.
Остало	15%	Иако бисмо сви то волели, немогуће је да сви будемо даровити. Било би лакше, сви бисмо били једнаки! Били бисмо исти.
БО	35%	–
Укупно	100%	–

Закључак

Даровитост се у 21. веку из перспективе студената – будућих васпитача и васпитача-специјалиста доживљава као комплексан појам, проширен и обликован знањима, умењима и вештинама које су индуковане све већим очекивањима савременог друштва. Од *даровитог* се данас очекује све више, пре свега ефикасно и економично (перманентно и критичко) усвајање/стицање, преношење, а највише примена знања, умења и вештина потребних за актуелно тржиште рада, односно (беспрекорна) функционалност у савременом контексту (уп. ФУНКЦИОНАЛНО ЗНАЊЕ ЈЕ ЦИЉ ПУТОВАЊА, в. Lakoff *et al.*, 1991: 37, према Ђорђевић, 2014: 138). Распон изворних домена и разноликост добијених концепата о даровитости мапирани су поља ширења и обликовања појма даровитости из угла студената, чиме је потврђена и полазна хипотеза: *Откривање и детаљније проучавање концептосфере студената, будућих васпитача и васпитача-специјалиста, о даровитости идентификује одређена поља ширења и обликовања овога појма у 21. веку*. То је на првом месту знање и примена више страних језика (индикативан је одговор једног студента: *Даровит треба да познаје 10 страних језика*), дигиталних технологија, као и осталих трансверзалних вештина за 21. век (нпр. јавни наступ/презентација).

Овим истраживањем добили смо тек делић слике концептосфере *даровитости* у 21. веку, а подразумева се да су на другом узорку истраживања могући и нешто другачији резултати. Ипак, сматрамо да ово истраживање може бити мотивација за нова (упоредна и сл.) опсежнија и комплекснија истраживања са различитих становишта, која би, изведена у одређеним временским размацама, показала у ком правцу се креће ширење и обликовање појма *даровитости* у нашој земљи, али и ван ње – глобално. У том смислу, пажњу скрећемо на 25 зборника о даровитима, који су озбиљан корпус за таква даља промишљања.

Литература:

- Вељковић Станковић, Д., Ђорђевић, И. (2018). Писменост новог доба из перспективе будућих васпитача и наставника. *Примењена лингвистика* 19, 7–22.
- Gojkov, G. (2019). Samodeterminisanost kao faktor profesionalnih i drugih životnih ostvarenja darovitih. *Зборник резимеа са Међународног научног скупа Комплексност феномена даровитости и креативности – изазови: појединац и друштво*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, 52–53.
- Дотлић, Љ., Каменов, Е. (1996). *Књижевност у децем вртићу*. Нови Сад: Змајеве деце игре.
- Ђорђевић, И. (2014). Могућности примене појмовних метафора (когнитивног приступа) за унапређивање наставе правописа. *Истраживања у педагозији*, 4/1, 130–143, ел. верзија: <<https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2217-7337/2014/2217-73371401130D.pdf>> 6. 8. 2019. (Рад је доступан и на енглеском језику: Ђорђевић, И. (2014). Possible applications of conceptual metaphors (cognitive approach) to improve orthography teaching, *Research in Pedagogy*, 4, /1, 128–140; в. и <<http://research.rs/wp-content/uploads/2015/01/09-Djordjevic-engl.doc.pdf>>, 6. 8. 2019.)
- Ђорђевић, И., Кељмен, Љ. (2014). *20 година о даровитости*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Ђорђевић, И., Пртљјага, П., Пртљјага, Ј., Недимовић, Т., Стојановић, А. (2016). *Водић за обуку – Training Guidelines*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Кликовач, Д. (2004). *Метафоре у мишљенју и језику*. Београд: Ћигоја штампа.

- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. In: *Metaphor and Thought*, Cambridge, CUP, 202–251. 8.
- Lakoff, G., Espenson, J., Schwartz, A. (1991). *Master Metaphor List*. Berkeley: University of California.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980, 2003). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Spariosu, T. (1995). Identifikacija darovite dece na predškolskom uzrastu. *Zbornik 1 sa Naučno-stručnog skupa Darovitost na predškolskom i mlađem školskom uzrastu*, 124–126.
- *Zbornik 1 sa Naučno-stručnog skupa Darovitost na predškolskom i mlađem školskom uzrastu* (1995). Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- *Zbornik 15 sa Međunarodnog naučnog skupa Daroviti i društvena elita* (2009). Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”.
- Радић Бојанић, Б. (2012). Усвајање метафоричких израза из домена временских прилика. *Зборник радова Филозофског факултета XLII* (1)/2012, 265–277.

Електронски извори:

- <http://www.nauka.uskolavrsac.in.rs/> (9.7.2019).
- http://ec.europa.eu/education/policy/multilingualism/rethinking-education_hr (4. 12. 2016)

Ivana Djordjević, PhD

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", Vrsac

GIFTEDNESS IN THE 21ST CENTURY FROM THE STUDENTS' PERSPECTIVE

Summary: In the 21st century, the expansion of the concept of giftedness is undoubtedly influenced by the demands of modern society, the development of technologies, the power of the media. It is challenging to examine how giftedness in contemporary context is understood by future educators, because their system of values, transferred to the next generations, will significantly influence the further shaping of cultural and educational dynamics when it comes to gifted ones in our society. This paper is devoted to the research of the concept of giftedness, based on a survey conducted in 2018/2019 among students of primary and specialist studies at the Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", Vrsac. The aim of the paper is to distinguish the dominant concepts of giftedness and to look at the tendencies of spreading and shaping the notion of giftedness induced by the needs of modern life. Special attention is devoted to discovering the original domains through which future teacher of preschool children and educators-specialists understand the genius and its complex nature, and what attitude they will necessarily determine and their future behavior have on gifted ones today.

Key words: giftedness, cognitive linguistics, conceptual metaphor, students, contemporary context.